

Zakończenie wojny Rosji na Ukrainie w perspektywie ukraińskiej opinii publicznej

Hanna Bazhenova*

W maju 2022 r. wielu zachodnich polityków i liderów opinii publicznej wystąpiło z oświadczeniami i publikacjami, których celem była próba przekonania Ukrainy do jak najszybszego rozejmu i ustępstw wobec Federacji Rosyjskiej, zwłaszcza w kwestii terytorium oraz członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim. Głosy te są dowodem na to, że istnieje pragnienie – kosztem Ukrainy i jej obywateli – uniknięcia zagrożenia globalnym kryzysem gospodarczym, finansowym i żywnościowym oraz będącym ich skutkiem potencjalnym kolejnym kryzysem migracyjnym. W odpowiedzi na takie żądania i propozycje zachodnich partnerów w połowie maja 2022 r. na Ukrainie został przeprowadzony sondaż opinii publicznej, który wyraźnie uwidocznił istnienie w społeczeństwie stabilnego konsensusu co do perspektywy ustępstw terytorialnych wobec Rosji oraz możliwości rezygnacji Ukrainy ze wstępu do NATO w zamian za otrzymanie pełnych gwarancji bezpieczeństwa.

Zarys ogólny. W dniu 9 maja 2022 r. prezydent Francji Emmanuel Macron oświadczył, że wojna między Ukrainą a Rosją nieuchronnie zakończy się pokojem i że omawiając warunki tego pokoju, żadna ze stron nie powinna być „upokorzona”. Następnego dnia obawę o „ocalenie twarzy” Władimira Putina wyraził również prezydent Stanów Zjednoczonych Joe Biden. Podkreślił, że rosyjski prezydent obecnie nie ma wyjścia z wojny z Ukrainą.

Dnia 18 maja Włochy przedstawiły swój plan rozwiązania konfliktu między Rosją a Ukrainą pod nadzorem Międzynarodowej Grupy Monitorującej, w skład której powinny wejść: Włochy, Francja, Niemcy, Turcja, USA, Chiny, Kanada, Wielka Brytania,

Polska, Izrael, a także ONZ, Unia Europejska oraz inne organizacje międzynarodowe. Plan pokojowy zakłada realizację czterech etapów porozumień:

1. Zawieszenie broni i demilitaryzacja linii frontu pod nadzorem ONZ.
2. Perspektywę szybkiego wejścia Ukrainy do Unii Europejskiej i utwalenie jej neutralnego statusu (poza NATO) na konferencji pokojowej, ale z pewnymi gwarancjami bezpieczeństwa.
3. Opracowanie dwustronnego porozumienia między Ukrainą a Rosją w kwestiach terytorialnych, przede wszystkim w sprawie Krymu i Donbasu. Umowa ta winna rozwiązać spory dotyczące uznanych międzynarodowo granic, kwestii suwerenności i kontroli nad terytorium. Prawdopodobnie obejmuje to całkowitą autonomię „obszarów spornych”, w tym kwestię bezpieczeństwa tych regionów.
4. Zawarcie wielostronnego porozumienia w sprawie pokoju i bezpieczeństwa w Europie, które obejmie zapewnienie kontroli zbrojeń, zapobieganie konfliktom oraz „mechanizmy zwiększenia zaufania”. W rzeczywistości jest to przekształcenie dotychczasowych układów międzynarodowych, zaczynając od relacji między Unią Europejską a Federacją Rosyjską.

Włoski plan pokojowy został już skrytykowany zarówno na Ukrainie, jak też w Rosji.

Stosunek społeczeństwa do NATO. W odpowiedzi na wypowiedzi czołowych zachodnich polityków i liderów opinii publicznej Kijowski Międzynarodowy Instytut Socjologii zainicjował sondaż opinii publicznej. Został on przeprowadzony w dniach 13-18 maja metodą telefonicznych wywiadów na podstawie losowego wyboru numerów telefonów komórkowych i opublikowany 24 maja 2022 r. W badaniu wzięło udział 2000 osób w wieku od 18 lat, które mieszkały na terytorium Ukrainy, kontrolowanym przez rząd przed 24 lutego 2022 r.

Sondaż pokazał, że obecnie społeczeństwo ukraińskie może zgodzić się na neutralny status państwa i zrezygnować z NATO w zamian za pełne gwarancje bezpieczeństwa. 42% respondentów uważa, że w istniejących warunkach akceptowalne może być otrzymanie gwarancji bezpieczeństwa od takich państw, jak: Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Niemcy, Francja zamiast wstępowania do Sojuszu. Kolejne 39% nadal uważa, że tylko przystąpienie do NATO będzie w stanie zapewnić Ukrainie bezpieczeństwo i dlatego nie można z niego zrezygnować. Jednocześnie 15% respondentów nie miało zdecydowanej opinii, a 4% nie zgodziło się z żadnym z wyżej wymienionych stwierdzeń.

Jeśli dokonać analizy odpowiedzi według regionów, w których respondenci mieszkali przed wojną, największą chęć przystąpienia do Sojuszu odnotowano na Ukrainie Zachodniej (46%), a najmniejszą we wschodniej części kraju (tylko 25%). Odpowiednio większość chętnych mogąca zrezygnować z wstąpienia do Sojuszu Północnoatlantyckiego w zamian za „gwarancje bezpieczeństwa” mieszka we wschodniej części Ukrainy (50%), mniej – na zachodzie państwa (35%).

Przy tym wśród tych osób, które opuściły tereny okupowane i wyjechały na tereny kontrolowane przez rząd Ukrainy, 43% stwierdziło, że może zaakceptować gwarancje bezpieczeństwa od poszczególnych państw NATO w zamian wstąpienia do Sojuszu, podczas gdy 33% osób wewnątrznie przesiedlonych nie widzi alternatywy dla przystąpienia do NATO. Nieco różnią się odpowiedzi tych Ukraińców, którzy nie wyjechali i teraz mieszkają na terytoriach okupowanych przez Rosję. Chętnych do wstąpienia Ukrainy do NATO jest tam więcej (39%) niż tych, którzy zgadzają się na gwarancje bezpieczeństwa bez członkostwa (37%).

Stosunek społeczeństwa do ustępstw terytorialnych. Jednocześnie zdecydowana większość obywateli Ukrainy nie jest gotowa na żadne ustępstwa terytorialne wobec Rosji, o czym zaczęli coraz częściej mówić czołowi europejscy i amerykańscy politycy. 82% respondentów kategorycznie odmawia ofiarowania niektórych terytoriów państwa na rzecz pokoju, ponieważ uważa to za niedopuszczalne, i tylko 10% jest gotowych w celu osiągnięcia pokoju i utrzymania niepodległości na ustępstwa terytorialne wobec agresora.

Godne uwagi jest to, że Ukraińcy sprzeciwiają się jakimkolwiek ustępstwom terytorialnym we wszystkich częściach państwa. Nawet na wschodzie kraju, gdzie obecnie toczą się intensywne walki, 68% respondentów jest przeciwko takim ustępstwom. Tylko 19% jest gotowych na ustępstwa. W południowej części Ukrainy 83% stwierdziło, że nie chce oddawać ziemi ukraińskiej Rosji, i jedynie 9% byłoby gotowe scedować jej część terytorium.

Warto również zauważyć, że 77% respondentów będących obecnie mieszkańcami terytoriów okupowanych, sprzeciwia się jakimkolwiek ustępstwom terytorialnym, a 18% ankietowanych jest skłonnych oddać część Ukrainy Rosji w celu zakończenia wojny i rozlewu krwi. Jeśli chodzi o Ukraińców, którzy po 24 lutego 2022 r. zostali zmuszeni do opuszczenia okupowanych miast i wsi, 82% sprzeciwia się różnego rodzaju ustępstwom, a popiera je zaledwie 5% respondentów.

Podsumowanie. Wyniki sondażu Kijowskiego Międzynarodowego Instytutu Socjologii przeprowadzonego w maju 2022 r. pokazały, że prawie jednakowa liczba respondentów popiera przystąpienie Ukrainy do Sojuszu Północnoatlantyckiego i wymianę integracji euroatlantyckiej na „gwarancje bezpieczeństwa” czołowych państw świata. Przy tym na początku marca aż 76% Ukraińców opowiedziało się za przystąpieniem państwa do NATO, co było najwyższą wartością w historii sondaży (wg badania Grupy Socjologicznej „Rating”).

Obecnie w społeczeństwie ukraińskim panuje stabilny konsensus, że jedyną formułą zwycięstwa jest brak ustępstw terytorialnych wobec Federacji Rosyjskiej i przywrócenie integralności terytorialnej Ukrainy, w tym Donbasu i Krymu. Podobną opinię wyraża publicznie prezydent Wołodymyr Zełenski oraz ukraiński rząd i wojskowi. Panuje powszechne przekonanie, że ustępstwa wobec Władimira Putina będą tylko pauzą i że stworzy on na okupowanych terytoriach strefę buforową, która przez wiele kolejnych dziesięcioleci będzie powodować niestabilność na Ukrainie oraz w regionie Europy Środkowo-Wschodniej. Jedyne pytania, które pozostają otwarte, to kiedy nastąpi kolejny atak i kto będzie jego celem: Mołdawia, Gruzja, ponownie Ukraina czy też Polska lub kraje bałtyckie, pod adresem których padały ostatnio groźby ze strony Rosji.

* Dr Hanna Bazhenova – Pracownia Laboratory of International Memory Studies INoPiA
UMCS